

KÖDÖBÖCZ GÁBOR

Kiss Benedek versvilágaavagy történelmi és köznapi
realitások plasztikus poézise

A sokak tudatában par excellence költőként élő Kiss Benedek költészetének talán legszembeötlőbb jegye a hagyományos módon felfogott szépség. A folklór inspirációjú, archaikus hagyományban gyökerező szépségfelfogás és a belőle kinövő szépségkultusz Kiss Benedek lírájában – lévén ő lét- és fényserelmes költő – elsősorban és mindenekelőtt az életszépséget, a természeti és természetes szépséget jelenti. *Gazdátlan évszak* (1970) című bemutatkozó kötetétől a *Lombjukat a fák elejtik* (2014) című legutóbbi kötetéig szinte parttalanul sorjáznak az asszociációs bázisként és meditációs objektumként is szolgáló szépségforrások, szépségtárgyak, amelyek áhítattal, csodálattal, rajongó lelkesültséggel, mámoros életimádattal, kontemplatív gyönyörűséggel töltik el a szépséggel betelni sohasem tudó költőt. Az Isten által teremtett világ – a természeti és természetes létezés apoteózisaként – így lesz egyetlen nagy szépségletár, a panteisztikus ragyogással és pannon derűvel átlekesített személyes életter pedig a szépségtől megrészegült költő dalos, elégius, himnikus kedélyének táplálója, megannyi boldog-szomorú ének záloga.

Kiss Benedek tizennyolc évet töltött a Bács-Kiskun megyéhez tartozó tájhoz, a hajdanán Petőfinék is otthont adó Kiskunságban. A költő bölcsőhely általi meghatározottsága több emlékezetes szépségű versében kap hangot. Az egzisztenciális érvényű költemények egyik remekbe szabott darabja az *Utak keresztje* című ikonikus-szimbolikus hitvallás. Hogy Kiss Benedek alföldi ember, hogy minden idegszálával alföldiül érez és gondolkodik, talán ebben a bizvást címerversnek nevezhető alkotásban nyilvánul meg a legszembeötlőbb módon. Minthogy az *Utak keresztje* poétafestői és festőpoétai kvalitásokkal bíró költője nemcsak mondja, hanem mutatja is a verset, a tájban megjelenő kereszt egyszersmind a keresztre feszített tájat is érzékeltetni képes.

Elhangzott az Írott Szó Alapítvány *Újrealizmus és modern népi-ség a mai magyar irodalomban* című konferenciáján, 2014. október 6-án

A kompozíció címében megjelenő tradicionális értékjelkép létmetaforaként, világmodellként és öntüköző sorsszimbólumként nyilvánvalóan a költő organikus értékvilágát fejezi ki. A 'komák' és a 'végváriak' a költő azon nemzedéktársait jelenti, akik felelősen, a „torkon vágott forradalmak” szenvedélyével néznek szembe a nemzetrontó folyamatokkal, a dolgok bátor néven nevezésével próbálják ébren tartani a letiport és kisémmizett ország önvédelmi reflexét. A „vegyük számba, mi reánk maradt” a lehető legprogresszívebb írástudói magatartás igénybejelentéseként értelmezhető. Kimondva, kimondatlanul a hagyományos paraszti életforma szétverése nyomán megfogalmazódó gyötrő dilemma is ott bujkál a sorokban és sorközökben: a vidék népességmegtartó képességét hogyan lehetne megőrizni úgy, hogy eközben a vidék képességmegtartó népessége is megmaradjon.

Az *Utak keresztje* zárlatában a lírai alany szülőföld-élménye megindító szépségű, bibliai allúziókkal dúsitott, vallomásos versbeszédben szólal meg: „Kiszikkad a sorsom, / szemem kiszárad, / utak keresztjét hordom, / szorítom arcomra ezt a tájat: / kendő! könnycsipkés, vérmonogramos / kendője szép magyar Veronikánknak!”

Kiss Benedek költészetében feltűnő gyakorisággal és kivételes képgazdagsággal jelenik meg a természet. Természetközeli szemléletét a kötetcímek is hűen tükrözik: *Gazdátlan évszak; Március perzselt mezőin; A havazás mögött; Nyáresti delírium; Októberi tücskök; Csiga, csiga, facsiga; Dimbes-dombos-madaras; Nap-hal-nap; Négy évszak; Színek vándorlása; Fénnyel, füttyel*. A szövegkorpusz szimultán olvasása azzal a tanulsággal szolgál, hogy az állandó szemléleti elemek (ég, föld, Nap, Hold, csillag, évszakok és a hozzájuk kapcsolódó képzetkörök) a világgépépítésben és a szemantikumképzésben is kulcsfontosságú szerepet töltenek be. Másképpen fogalmazva: az értékjelképek a költő érték tudatát fejezik ki. A lírai alany létérzékelése és értékvilága szempontjából különösen hangsúlyos a tavasz és az asszociatív kikelethez társítható valóságselemek (fény, fa, fű, virág, eső, madár, csikó, zápor, szél, zivatar, bimbó, ág, lomb) ismétlődő szerepeltetése.

A *Gazdátlan évszak* eszmei-erkölcsi mélyrétegét fejezik ki azok a kötetbeli ars poeticák, amelyek életre szólóan mutatják az irányt és a léptéket: „Tavasz, tavasz! Mit hozol rám: / itéletet vagy kegyelmet? / Ha nem tetszik, öljetek meg, / de míg látok: / virágszóval menetelnek / szemeimben / az akácok!” (*Tavaszi*

kérdő- és felkiáltójelek); „Íme az ujjam fölmered csontosan: / ki feszít rá napfény-vitorlát / menekíteni kések közül / a mindennapi csöpp reményt!” (*Füst száll*); „Elmennék én a tengerig / űrhajóra szállnék zengve / de csak ladik ócska ladik / békaszóló békalencse!” (*Békaszóló, békalencse*); „Tagadóan megfeszülök, / megadóan kinyújtózok / egy titkos isten kezében” (*Költők*).

Kiss Benedek bemutatkozó kötete a kortárs líra mezőnyében is kifejezetten magas színvonalú, kiemelkedő kvalitásokról árulkodó verseskötet volt. A külső körülményekben és az alkotóműhely belső erőterében rejlő okai is lehettek annak, hogy a *Gazdátlan évszakot* követő *Békesség nektek, utak!* (1973) nem feltétlenül és nem mindenben tudott megfelelni az olvasói várakozásoknak.

Az első periódus egyfajta poétikai és világmépi szintéziseként olvasható *Bőjti szél* című hosszúversben spontán módon tárul elénk a mitologikus tudást történelmi tapasztalattal ötvöző világmodell. „A huszadik századi magyar líramezőben is virító poéma”¹ az életmű egyik magaslati pontjaként azt is képes érzékeltetni, hogy Kiss Benedek költészete a természetélménytől indulva az időélmény megragadásán keresztül jut el a létezésélmény kimondásáig. Az első nagyobb pályaszakaszt lezáró versszimfónia történet- és természetfilozófiai meditációnak, magyarságversnek és ars poeticának is tekinthető, amely a költősors paradoxonját esszenciális tömörséggel fogalmazza meg: „Szolgál az ének és kiszolgáltat.” A monumentális kompozíció a sorsvállalás, a sorsközösség tudatosítása is. A *Kilencek* művei közül a *Bőjti széllel* leginkább rokon alkotás Oláh János *A Szarkaváros* című kompozíciója.

Kiss Benedek világában valóság és fikció, élet és költészet szerves egységében, látomás és realitás oszcilláló szintézisében születik meg a történelmi és köznapiságok plasztikus poézise. Miközben a költő életéből csinál költészetet, a költészetéből csinál egy másik életet. S teszi ezt olyan finom nyelvi strukturalitással és szemantikai leleménnyel, hogy a verseket alkotó emlékterekben és időrétegekben a story és history tökéletes egyidejűsége és hiánytalan komplementaritása valósul meg. És ami csak legkritikább esetben, mondhatni kegyelmi viszonyok között fordulhat elő, Kiss Benedek bármilyen életvonalatkozás-

hoz is folyamodjon költőként, minden arannyá válik a kezében. Ez az „ahová nyúlok, ott vers terem” effektus töretlenül végigkíséri a pályát.

A *Szemem parazsa mellett* (1982) című kötet egyik jellegadó vonulata a biografikus elemekre, életvonalatkozásokra épülő versek csoportja. Jóllehet, az ide tartozó versek (*Bújócska; Tábori Posta; Sugarak erdejében; Mi közöm hozzátok, emlékeim?*) pragmatikai kontextusa majd’ mindig pontosan megjelölhető, a versek tere mégiscsak imaginárius tér, az emlékezet pedig mindig válogató emlékezetet jelent.

A *Sugarak erdejében* gyermeki és felnőtt nézőpontot egyesítő veszteségleltárában soha be nem gyógyuló sebként, örökké sajnó hiányként jelenik meg az apa, amely életre szóló árvaság-, megsebzettség- és kifosztottság-tudatot generál a költőben. „Apám elment, ment hegyesen, / göggel karózva, / rigók szórta krajcáros fütyöt / nem hozott, sem kinyulat zsebében, / zöld csillagait sosem hozta haza szemében. // Anyám gesztenyelomb-hajában / megfészelt a bánat, / fészekben két / csipasz galamb, / tarták gesztenyelombok, / rengették gesztenyeágak.”

A *Szemem parazsa mellett* kommunikációképes és kellően korszerű versvilágára egy biztos értéktudattal rendelkező, szuverén költői személyiség nyomja rá bélyegét. S noha ez a költői világ koncentrikus körökben egyre tágul és gazdagodik, lényegi jegyei (dalszerűség, természetesség, szépségkultusz, zeneiség, áttetsző és áradó képszerűség) állandóak. Az életmű avatott ismerője, Vasy Géza pontosan ragadja meg a lényegét: „Kiss Benedek ’hibája’ az, hogy korán rátalált hangjára, korán felismerte költészete érvényes megnyilvánulási módját, s ehhez azóta ragaszkodik.”²

A lét kozmoszára nyíló, szuverén költői világ a harmadik kötet emlékezetes szépségű költeményeiben kap hangot. A költő korábban született verseiből (*Vadkacsamítosz; Kettőző madrigál; Zúzmócsánkos paripák; Véragancs-szarvas; Vadgalamb*) ismerős folklórba oltott archaikum őseredeti élmény- és érzékenységformákat artikulálva ölt testet a *Sinka zsákja* című ars poeticus költeményben, amely a népi szürrealizmus legértékesebb vívmányait sűríti magába. A kettős portrénak tekinthető vers nagyszabású mítoszi látomás, amely a mágikus eljárással megidézett

1 Szakolczay Lajos: *A lét kozmosza*. Kiss Benedek: *Utak keresztje*. Agria, 2011. tél: 162.

2 Vasy Géza: Kiss Benedek: *Szemem parazsa mellett*. In: V.G.: *A Kilencek. Az Elérhetetlen föld alkotói*. Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2002: 60.

pásztoroköltővel felismert sorsközösséget, a lényegileg azonos minőségszéményt fogalmazza meg. A nagy előd Sinka Istvánnal való versbeli találkozás sugallatos erővel fejezi ki a nyelvi tradíció, a kulturális emlékezet, az irodalmi hagyomány megtartó erejét, s egy örökre letűnt életvilág kultúrantropológiailag is reveláló erővel ható, évezredek fájdalmakat recitáló, balladai komorságú sorstapasztatát.

Amint a *Napok és szemek* (1985) kötet cím is egyértelműen jelzi, a fény- és létszerelmes költő továbbél, miközben a messianisztikus, váteszi pozíciót a korábbinál gyakorlatiasabb és létszerűbb „magvető”-szerepre cseréli föl. A Kosztolányi és József Attilát idéző meditatívabb szemlélet szűkségeképpen a poétikai kód változását is jelenti, amennyiben a korábbi dalszerűséget egy jóval intellektuálisabb szemlélet váltja föl.

A kötetben az idő, a természet és a szerelem tematikai túlsúlya figyelhető meg. Poétikai szempontból az úgynevezett félhosszú versek csoportja (*Számvetés-féle, félúton; Jeszenyin anyjának fényképe; Elégia négy tételben; Őszi este*), illetve a drámai monológokra hajazó *Bruno-dalok* tizenkét egységből fölépülő monumentális ciklusa jelenti a legfőbb újdonságot.

A természetközeli létezés mellett kezdettől fogva azonos súllyal van jelen a közösségi-nemzeti horizontban gondolkodó, a magyarság sorsproblémáit személyes gondként megélő, váteszi típusú költőiség. A félidei mérlegként és költői programként olvasható *Számvetés-féle, félúton* a rész-egész viszonyt az egyén, a nemzeti közösség és az emberiség relációjában, kölcsönös feltételezettségében és összetartozásában gondolja el. „Vagyok / rész: / tizenöt-milliomodja / egy tábla taposott lenvetésnek – / fájtam mégis / mint az egész, / sajogtam magamban / az Egészet.”

A *Kenyeret anyám úgy eszik* szinte észrevétlenül simul bele a kötetbe. Kiss Benedek tradicionális értékvilágot modellező remeke szívszorító érzékletességgel idézi föl az irdatlan mélységben lakozó szegényemlétség, az örökös megalázottságban is konokul őrzött elemi tisztesség archetipikus modelljét,

a hajdani szokásrend, az ősi törvények zsigerekig ható megfellebbezhetetlen erejét.

Az első strófabeli látélet („Kenyeret anyám úgy eszik, / mint aki folyvást éheznek”) nem szociológiai, hanem lelki realitás, ezért is lehet motivált és lélektanilag hiteles a rákövetkező két sor („s darabkájáért, ha lehull, / pokol jár irgalmatlanul”). A második versszakbeli életvonalatkozás („Narancsot anyám úgy eszik, / mint aki közben vétkeznek”) a szokatlanságával, rendkívüliségével kelt már-már túldimenzionált büntudatot és félelmet: „mint aki lop, bár nem zsebes, / s fél, hogy valahogy rajta veszt”. S az első két strófában megnyilvánuló lelki realitás a harmadik egység gondparazitáktól szenvedő, teljességgel védtelen anyaképében válik igazán érthetővé. („Anyámat a gondok úgy eszik, / harapja, rágja mind egyik, / tépdesik, bár csak csöpp falat, / hogy rajta nagyra hízzanak”). A nyelvi minimalizáltság, a sűrítés, a sejtetés eme virtuóz darabja a költői pálya egyik emlékezetes szépségű, ikonikus alkotása.

A modern költészetben gyakori a költői maszkok használata. A drámai monológokra hajazó *Bruno-dalok* ciklusa sorsdemonstráció, hitvita, értelemkeresés, szenvedéstörténet és ars poeticus kinyilatkoztatás tizenkét stációban. A nagy ívű, eszmetisztázó kompozíció a gondolati szintézis keretétül szolgál; a maszk mögül megszólaló költő a teljességre tekintő szemlélettel, illúziótlan bátorsággal, könyörtelen őszinteséggel néz szembe a méltatlan törpeség, illetve a fogvacogató szabadság létbeli esélyeivel.

A *Szűkülő szemmel* (1994) versvilága s maga a kötet címadó költemény is az idill és a tragikum, az életöröm és az elmúlástudat kettősségére épül. A líravilág eddigi eredményeit és legfőbb értékeit a kötetbeli művek közül a *Babits Mihály a szőlőhegyen* című szerepvers foglalja magába. Ez a mű a nagy előd *Ősz és tavasz között* című költeményének palinódiaszerű párja. A szintéziselvű vers Kiss Benedek szemléletformáiról, törekvéseiről, létérzékeléséről és költői habitusáról talán minden korábbinál beszédesebben árulkodik.

Karcsi (fafaragás, 1970-es évek,
fotó: Oláh Katalin Kinga)

A *havazás mögött* (2000) a költői kiteljesedést mutató verseskötet, amely természetes módon sűríti magába az évtizedek során szerzett mesterségbeli tapasztalatot és létről való tudást. A kötet legfőbb művészi-emberi nyeresége a rendhagyó rekviem és kiengesztelődés keretétől szolgáló *Apám kertjében* kilenc versből fölépülő ciklusa. A megsebzettség-tudatot kifejező előzmények (*Citerahúrok; Csont-citera; Sugárban, bűnben*) ismeretében kiváltképpen igéző és példaszzerű, ahogyan a lírai alany az apa-fiú viszony ambivalenciájával számot vetve, a megértés, a szeretet és megbocsátás grádicsain keresztül végül is eljut a sorssal és a sokat kárhozottat apával való megbékélésig. A spirituális dimenzióban kigyöngyözött versfüzér legfőbb lelki-emberi tartalma az apa újjászületésében és gyümölcstermő fáinak megbecsülésében ölt testet: „Apám, mint magzatot, én szüllek téged / azzal, hogy dolgaid, arcod bemérem. / (...) Égi vér ragyog a levélen, / s mint Krisztus sebét szent Tamás, / megtapintom a vén fák kérgét: / körte, meggy, szilva, őszibarack. / Apámat régen eltemették, / de fái gyümölcsöt ontanak.”

A *Gazdátlan évszaktól* (1970) a *Havazás mögöttig* (2000) tartó három évtizedben Kiss Benedeknek átlagosan ötévenként jelent meg egy-egy kötete. Ehhez képest az ezredváltó években szembeötlő változás következik be, hiszen – afféle versszüretként – szokatlanul gyorsan követik egymást a verstermés relatív növekedését és a költői pálya kiteljesedését reprezentáló kötetek. A *Nyáresti delírium* (2003); az *Októberi tücskök* (2005); a *Szomorún és boldogan* (2007); az *Apokrif litánia* (2009) líratörténeti szempontból is imponáló sorozata mindenekelőtt azt példázza, hogy az őszikék időszakába érkezett Kiss Benedek „a magyar költészet élő klasszikusává nőtte ki magát.”³

A *Nyáresti delírium* bölcséleti sugallatokkal telített, ám egészében derűt, oldottságot, életörömet és játékos könnyedséget sugárzó kötet. A kantianus szellemiséggel érintkező, kötetcímadó *Nyáresti delírium* mint Kiss Benedek ecce homo-ja igazi mestermű, a művészi ihlet egyszeri titka. Egyszersmind újbóli bizonyossága annak, hogy a művészet az életre való rálátás, egy őseredeti minta szerinti cselekvés, amelynek minden ága, így a költészet is gyógyító erővel bír.

A különleges műgonddal megformált alkotás a költő egyre inkább klasszicizálódó lírájának kiemelkedő darabja. Ez a művészi kiteljesedés felé mutató, szintéziselvű költemény az élményköltészet atitűdjét a létköltészet szemléletformáival kapcsolja össze. Az értékteremtő magány kontemplatív csöndjében ekként jöhet létre a véges és végtelen, a személyes és egyetemes találkozásának csöppnyi öröklétet kigyöngyöző harmóniája. A vers belső terében (az imagináció közegében) a tények is képzetek, s a képzetek is tények. Végző soron – amint a Babitsról értekező Tandori írja – „a megkötött dolgok szabad lebegése és a szabad dolgok lebegő megkötése”⁴ jelentheti a *Nyáresti delírium* poétikai lényegét.

A korábbi és újabb verseket egyberostáló *Októberi tücskök* (2005) darabjaiban Kiss Benedek a teremtményi tudat alázatával fordul az Úrhoz. A egymás után sorjázó versek (*Isten csavargója; Húsvét Szent György-hegyen; Én Istenem!*) a korábbi ambivalenciákon fölülemelkedő, már-már harmonikusnak tetsző kapcsolatra utalnak.

A Fennvalóval folytatott párbeszéd keresetlenül egyszerű stilizáltsággal, áttetsző formarend és letisztult gondolatiság jegyében szólal meg az *Isten csavargója* című emblematikus költeményben. „Ahogy / kutyám / elcsavarog, / Istenem, / én gyarló / csámborgó vagyok. // Nappalok, / éjszakák / bozótosában / kajtathatsz, / kutathatsz, / járhatsz utánam. // Magamat / megvallom / mindenkinek, / csaholjanak / vagy / szeressenek. // Nálad kötök ki / megadón / vagy sértetten. / Megadón vagy sértetten / te ítélkezz, Uram, / felettem!”

Kiss Benedek életében és költészetében meghatározó súllyal van jelen a szőlő és a bor. A kötet talán legfőbb újdonságot képviselő ciklusában (*Szép magyar boroknak dicséreti*) nemcsak az életszentség keretétől szolgál, hanem a pannon derű, az életszépség és szakralitás lényegi tartalmait is árnyalatos képi gazdagsággal fejezi ki. A lírai alany kilenc remekbe szabott költeménnyel magasztalja a különféle tájegységek reprezentatív borait.

A költő cikluskezdő darabjában a *Szentgyörgyhegyi Olaszrizling* apoteózisát adja. A harmincsornyi bordicséret az Isten által teremtett világ legfőbb csodáját a bor misztériumában véli fölismerni. Azon belül is a tüzes Olaszrizlingben, amelyet „Szentgyörgyhegy

3 Csontos János: *Isten csavargója. Gondolatok Jánosi Antal Kiss Benedek-portréfilmje kapcsán*. Magyar Napló, 2013. március: 49.

4 Tandori Dezső: *Tárgy vagy ürügy?* In: T. D.: *Az erősebb lét közepében*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1981: 26.

első bora”-ként aposztrofál a szerző. A pannon derű a verszárlatban kozmikus bukolikával egészül ki, a boros öröm pedig – metafizikai távlatban feltétel nélkül – az időtlen mámor esélyét kínálja. A pragmatikai kontextus és a versbéli előzmények ismeretében mélységesen motivált, hogy a lírai alany „úgy nézi szemközti fényeidet, Badacsony, / mint aki e tájat immár / el sose hagyja, / mint aki örökön, / s örökön mámorban él.” Alighanem a mozarti derűvel megkomponált, minden ízében istenközelséget sugalló, szívet-lelket gyönyörködtető partitúrában rejlik e csoda-vers hatásmechanizmusának legfőbb titka.

Kiss Benedek kvalitásait mutatja az is, hogy Tokaj legendás aranyáról alighanem ő írta minden idők legrszebb költeményét. A *Tokaji aszú* a boros tematikájú vonulat legragyogóbb ékköve és abszolút viszonyítási pontja. Az evangéliumi esztétika és modern bukolika szerves egységét példázó harmincnégy soros kompozíció az utóbbi évek egyik legfigyelemreméltóbb borapoteózisa. A kitüntetett szöveghelyek nemcsak tagolják a művet, de öt alkalommal árnyalják, s teszik teljesebbé a borlegenda Tokaji aszúról alkotott képünket. Először rögtön a vers kezdetén („Folyékony aranyrögökként gördülő / magyar könny!”), majd pár sorral lentebb („Pápák, császárok serlegeiben égő / foghatatlan nedű”), aztán egy különösen archimédeszi pozícióban („Édes hazám, / te gyönyörzöd ki ezt a csodát”), utána egy aranymetszésre valló helyzetben („Ünnepek remegő kézzel csurgatott bora”), végül pedig a verszárlathoz közelítve („Mert nem bor ez csak, hanem jelkép”).

A költővel készült interjúk is azt támasztják alá, hogy a világban való eligazodás, a létben való otthonosság a belső béke és a külső harmónia nélkül egyáltalán nem lehetséges. A *Szomorún és boldogan* (2007) versuniverzuma is ezt a meggyőződést erősíti bennünk. A leginkább művészetfilozófiai érvennyel bíró és legegységesebb dimenziókban mozgó költemény kétségkívül a kötet címadó vers. A *Szomorún és boldogan* a XX. századi szakrális költészet legjavához kapcsolódva fejezi ki a vendéglét talányos-tragikus misztériumát, s az evilági tapasztalat metafizikai távlatból fölsejlt mélyebb és teljesebb értelmét. Az elhívás útján járó lélek az Isten által megszentelt világ sokféle gazdagságát, megannyi örömét és szenvedését klasszicizált nyugalmú, vallomások alakzatokban emeli katartikus erejű, sugárzó szépségű poézissé: „Világod láttam / portól / a csillagokig, / látam: / egy emberben / ezer lakik, / s minden egy

ember / mégis / egy ember, / keresztekkel verve / és kegyelemmel. (...) Gazdag létemért / áldlak, / Uram / áldalak / szomorún / és boldogan”.

Az *Apokrif litánia* (2009) három ciklusát tematikailag a történelem, a magyarság, Isten, a kötődések, a szerelem és a létösszegző számvetés határozza meg. A lírai alany egyre súlyosbodó betegsége, végállapotnak gondolt elesettsége magyarázhatja, hogy a kötet a poétikai és világszintézis jegyeit hordozza, akárha testamentumot vennénk kézbe. A művek jellegzetes partitúrája és poétikai kódja (a liturgikus, lamentáló, litániázó eljárás gyakorisága) ezt a benyomást még jobban fölerősíti.

A *Litánia* című vers – Döbrentei Kornélnak ajánlva – egyebek mellett azért különleges, mert az életimádat költője írja az életszentség költőjének. A költemény végén afféle post scriptumként olvasható szöveg („S békét lel Benned / az én lelkem!”) vélhetően a költő főércsere-műtét előtti lelki és fizikai állapotával is magyarázható. Akárcsak a *Könnyű szívvel* című vers mindenektől búcsúzós, befejezettséget, véglegességet kinyilvánító indítása: „Dolgaim rendben befejezvék... / Szórakozás volt? Munka? Most emlék. / Könnyű szívvel várom az estét. // (...) Köszönet jár, kinek-kinek. / Elsők a kegyes égiek. / Aztán a földiek tábora. / Köszönet jár mindenkinek.”

Az utóbbi történetek ismeretében olybá tűnik, hogy – nomen est omen – Kiss Benedeket igencsak szeretheti az Úr. Megengedte neki, hogy megjelentesse saját kezűleg egyberostált életműgyűjteményét (*Utak keresztre – összegyűjtött versek*, 2010), majd azt is, hogy a sikeres orvosi beavatkozás (főércsere-műtét) nyomán született versekben mondjon köszönetet azért, hogy „az élet a halált is túléli” (*Így is lehet*).

Az életút-összegzésnek szánt kötet (*Napi gyász, napi vigasz*, 2012) azt példázza, hogy kortárs költő esetében véglegességről beszélni fölöttébb veszélyes. Már csak azért is, mert Kiss Benedek az a fajta költő, „akiben angyal lakik”. Kemsei Istvánt idézve: „a költő öregszik, kitarató beteg. A benne lakó angyal nem. A költő azt mondja keserűn a telefonba: – nem írok több verset. Az angyal előáll egy kötetnyivel.”⁵

A story és a history egyidejű jelenlétét megvalósító verseskönyv alapján valóban megbízható, sok-sok apró mozaikból összeálló képet alkothatunk Kiss Benedek költészetének háttérvilágáról. Az alábbi pél-

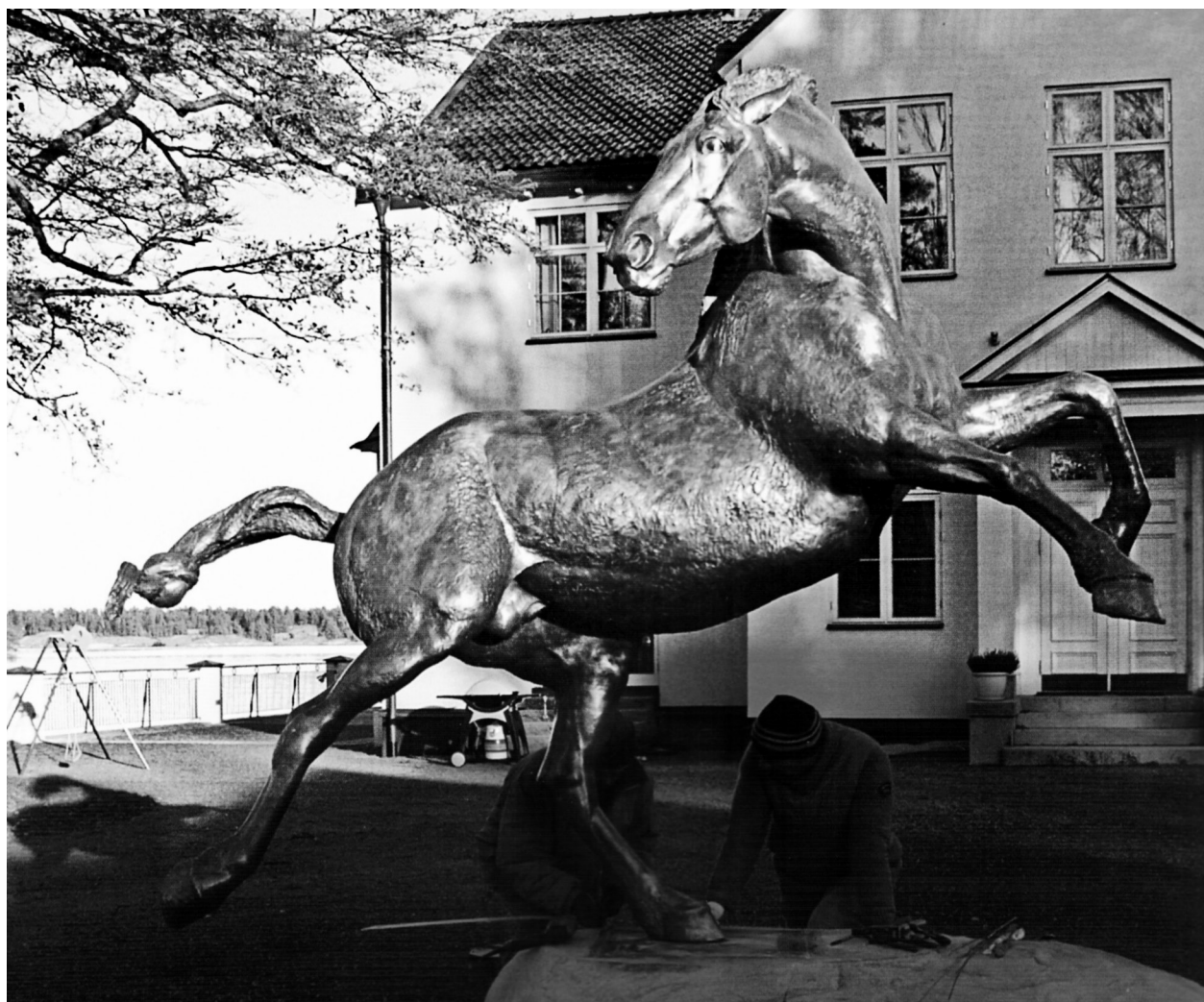
5 Kemsei István: *A költő, akiben angyal lakik*. Kiss Benedek-ünnep. Parnasszus, 2013 őszi: 19–21.

dák valóság és fikció, élet és költészet összefüggését és kölcsönös feltételezettségét támasztják alá: hat ujjal született, és tévedésből először ecettel keresztelték, majd szenteltvízzel is (*Forradás a hüvelykujjon*); minden este, illetve éjszaka kiül az ajtó előtti gangra, ahol türelmesen várja a csillagát (*Barátkozás egy csillaggal*); Szent György-hegyi szőlőjét szorító kényszerűségek miatt ki kellett vágnia (*Szőlőmet kivágom*); éjszakánként bor és cigaretta mellett, a konyhaasztalon írja a verseit (*Így is lehet*); a Kilencek költőcsoport tagjai a hetvenes években a Ménesi úton „váltották a világot”, az *Elérhetetlen föld* című legendás antológia anyaga is itt állt össze (*Hajdan, a Ménesi úton*); nagyon szívén viselte a délszláv háborút, amikor a szerb–horvát harcok során egyik magyar a másik magyart volt kénytelen megölni (*Tari Pista balladája*).

A kötetzáró pozícióban polifonikus hullámzással megszólaló hálaadó életleltár (*Míg nyílik a szám*) az

életöröm és elmúlástudat boldog-szomorú misztériumának ad hangot: „Nem hagylak el, életem, élet, / míg nyílik a szám, / dicsérem a Földet, / (...) Szép a virradat és szép az alkony, / jó, ha szélben pirul az arcom, / akár a gyümölcsök, / célt sem tudva, / s ha lehetne, megszületnék / újra. // Pedig a gazság / s az igazság / libikókája igencsak billeg, / ma jót eszünk és bízunk, / holnap gyász eszi szívünket, // szűrnak a percek túlevelei, / de hálát adok minden napért, / s ha jön az az óra, / sajnálkozni fogok bizony, / hogy létem burkába / csak ennyi fért.”

Kiss Benedek líravilágának irányai és erényei a lényegét illetően nemigen változtak az idők során. Verset – mintegy nyolcszázat – mindig egyazon látomás és indulat sodrában írt. Nevezetesen annak jegyében, hogy a nagy elődök erőt, hitet és elszántságot sugárzó credója („Él magyar, áll Buda még”) évszázadok múltán is eleven és megtartó erejű legyen.

Könnyed robogás (Stockholm, 2006, bronz, fotó: Mosberger Róbert)